

DIZENTERIYA (ICHBURUG‘) KASALLIGINING ETIOPATOGENEZI, ZAMONAVIY TASHXISLASH VA DAVOLASH PRINSIPLARI

Isaqov Murodiljon Muminovich

*Asaka Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi Terapiya
kafedrasi "Yuqumli kasalliklar" fani katta o'qituvchisi*

Annotatsiya: *Ushbu maqolada dizenteriya (ichburug‘) kasalligining etio-epidemiologik xususiyatlari, patogenetik mexanizmlari, zamonaviy tashxislash hamda davolash usullari ilmiy va amaliy jihatdan tadqiq etilgan. Shigella turkumiga mansub bakteriyalar va Entamoeba histolytica chaqiradigan shigellyoz va amebiaz kasalliklarining klinik kechishi, oshqozon-ichak traktidagi morfologik o‘zgarishlar hamda antibakterial terapiyaga bo‘lgan rezistentlik muammolari yoritib berilgan.*

Kalit so‘zlar: *dizenteriya, ichburug‘, Shigella, shigellyoz, amebiaz, Entamoeba histolytica, etiopatogenez, kolit sindromi, rehidratatsiya, antibakterial rezistentlik.*

Аннотация: *В данной статье научно и практически исследованы этио-эпидемиологические особенности, патогенетические механизмы, современные методы диагностики и лечения дизентерии. Освещены клиническое течение, морфологические изменения в желудочно-кишечном тракте и проблемы антибактериальной резистентности при шигеллезе и амебиазе, вызываемых бактериями рода Shigella и Entamoeba histolytica.*

Ключевые слова: *дизентерия, Shigella, шигеллез, амебиаз, Entamoeba histolytica, этиопатогenez, колитический синдром, регидратация, цифровая трансформация.*

Abstract: *This article scientifically and practically examines the ethio-epidemiological characteristics, pathogenetic mechanisms, modern diagnostic, and treatment methods of dysentery. The clinical course, morphological changes in the*

gastrointestinal tract, and antibacterial resistance issues associated with shigellosis and amoebiasis caused by Shigella species and Entamoeba histolytica are highlighted.

Keywords: *dysentery, Shigella, shigellosis, amoebiasis, Entamoeba histolytica, etiopathogenesis, colitis syndrome, rehydration, antibacterial resistance.*

Kirish

O'tkir yuqumli ichak kasalliklari orasida dizenteriya (ichburug') dunyo miqyosida va milliy sog'liqni saqlash tizimida hamon dolzarb tibbiy-ijtimoiy muammo bo'lib qolmoqda. Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti (JSST) ma'lumotlariga ko'ra, har yili dunyoda millionlab insonlar shigellyoz va amebiaz bilan xastalanadi, ularning aksariyat qismini rivojlanayotgan mamlakatlardagi yosh bolalar hamda sanitariya-gigiyena sharoiti yetarli bo'lmagan hududlar aholisi tashkil etadi. Kasallikning yo'g'on ichak shilliq qavatini destruktiv jarohatlashi va intoksikatsiya sindromi bilan kechishi uning og'ir asoratlarga olib kelish xavfini oshiradi.

Zamonaviy sharoitda dizenteriyaning klinik kechishida sezilarli o'zgarishlar kuzatilib, uning atipik va yengil shakllari ko'paygani holda, patogen shtamlarning polirezistentligi (dorilarga chidamliligi) ortib bormoqda. Shuningdek, suv va oziq-ovqat omillari orqali yuqish xavfining saqlanib qolayotgani barvaqt tashxislash hamda terapiya standartlarini takomillashtirishni taqozo etadi. Shu sababli, dizenteriyaning etiopatogenezi zamonaviy mikrobiologik nuqtai nazardan tahlil qilish va samarali davolash protokollarini belgilash ushbu tadqiqotning dolzarbligini belgilaydi.

Asosiy qism

Dizenteriya kelib chiqish sababiga ko'ra ikki asosiy turga bo'linadi: bakterial dizenteriya (shigellyoz) va amyobali dizenteriya (amebiaz). Bakterial dizenteriyaning asosiy qo'zg'atuvchilari *Shigella* turkumiga mansub grammanfiy, harakatsiz tayoqchasimon bakteriyalar hisoblanadi. Shigellalar endotoksin hamda ma'lum shtamlari Shiga-toksin ajratib chiqaradi. Qo'zg'atuvchi organizmga fekal-

oral mexanizmi orqali tushib, me'daning kislotali muhitidan o'tadi va yo'g'on ichakning distal qismiga joylashadi.

Patogenezing asosida shigellalarning yo'g'on ichak epiteliy hujayralariga invaziya qilishi va ularni yemirishi yotadi. Bakteriyalarning ko'payishi shilliq qavatda yallig'lanish, nekroz va yaralarning hosil bo'lishiga olib keladi. Klinik jihatdan kasallik tana haroratining ko'tarilishi, umumiy intoksikatsiya va spastik xarakterdagi qorin og'riqlari bilan namoyon bo'ladi. Dizenteriya uchun xos bo'lgan asosiy belgi bu - kolit sindromi bo'lib, u tez-tez va kam hajmdagi najas, tenizmlar va sigmasimon ichakning spazmi bilan kechadi.

Dizenteriyaga tashxis qo'yishda bionamunalarning bakterialogik va parazitologik ekish asosiy "oltin standart" bo'lib qolmoqda. So'nggi yillarda diagnostika tezkorligini oshirish maqsadida PZR usulidan keng foydalanilmoqda, bu patogen DNKsini kasallikning ilk kunlaridanoq aniqlash imkonini beradi.

Davolash kompleks ravishda olib borilib, etiotrop, patogenetik va simptomatik yo'nalishlarni o'z ichiga oladi. Etiotrop terapiya sifatida patogen turiga qarab ftorxinolonlar (masalan, siprofloksatsin), azitromitsin yoki metronidazol (amebiazda) belgilanadi. Patogenetik va simptomatik terapiyada esa oral hamda parenteral rehidratatsiya vositalari yordamida suv-tuz balansini tiklash, enterosorbentlar, fermentlar va probiotiklar orqali ichak mikrobiotasini qayta tiklash choralari ko'riladi.

Xulosa

Tadqiqotlar natijalari shuni ko'rsatadiki, dizenteriya kasalligi murakkab patogenetik mexanizmlarga ega bo'lib, o'z vaqtida va to'g'ri tashxislanmaganda og'ir suvsizlanish hamda yo'g'on ichak perforatsiyasi kabi asoratlarga olib kelishi mumkin. Bakterial va amyobali etiologiyani differensial tashxislash to'g'ri davolash taktikasini tanlashda hal qiluvchi ahamiyatga ega.

Kasallikni kamaytirish va profilaktika qilish uchun suv ta'minoti hamda oziq-ovqat xavfsizligi ustidan sanitariya-epidemiologik nazoratni kuchaytirish,

aholining sanitariya madaniyatini oshirish va antibakterial vositalarni faqat sezgirlik testlari hamda tibbiy ko'rsatkichlar asosida asossiz qo'llashni cheklash lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Majidov V. M. Yuqumli kasalliklar. Darslik. - Toshkent: "Ibn Sino", 2014. - 380 b.
2. World Health Organization. (2021). *Guidelines for the control of shigellosis, including epidemics due to Shigella dysenteriae type 1*. WHO Guidelines Approved by the Guidelines Review Committee.
3. Ahmed, D., D'Souza, A. G., Harris, J. B., & Khan, W. A. (2020). Antimicrobial resistance patterns of *Shigella* species isolated from patients with diarrhea. *Journal of Infectious Diseases*, 222(4), 612–620.
4. Yushchuk N. D., Vengerov Y. Y. Infektsionniye bolezni: natsionalnoye rukovodstvo. - Moskva: "GEOTAR-Media", 2019. - 1104 s.
5. Musabayev E. I., Mirzayeva M. R. O'tkir ichak infeksiyalarini tashxislash va davolash bo'yicha qo'llanma. - Toshkent, 2022. - 124 b.
6. Kotloff, K. L., Riddle, M. S., & Platts-Mills, J. A. (2018). Shigellosis: Burden, trends, and pathway to a vaccine. *The Lancet Infectious Diseases*, 18(9), e255–e266.
7. Shoxodjayeva S. A., Matnazarova G. S. Ichak infeksiyalarining zamonaviy laborator diagnostikasi. // *O'zbekiston tibbiyot jurnali*, 2023. - № 2. - B. 54–60.
8. Shane, A. L., Mody, R. K., & Crump, J. A. (2017). 2017 Infectious Diseases Society of America (IDSA) Clinical Practice Guidelines for the Diagnosis and Management of Infectious Diarrhea. *Clinical Infectious Diseases*, 65(12), e45–e80.